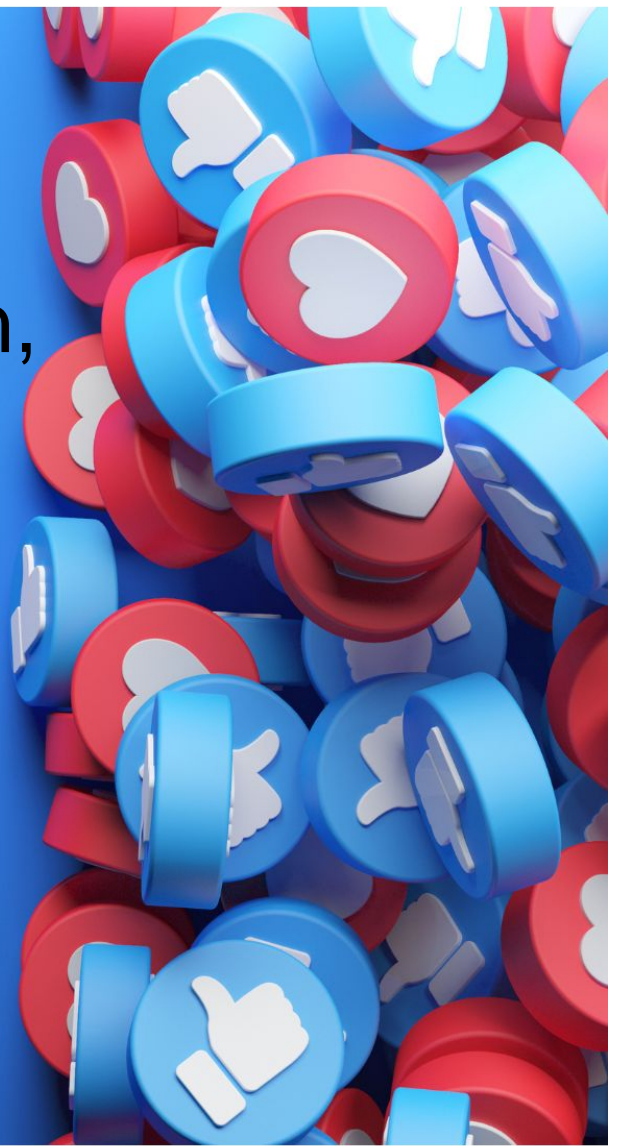

Nuorten verkkokäyttäytyminen, siihen liittyvät riskit ja keinot niiden vähentämiseksi

Kansainvälinen raportti:
Yhteenveto

Projektin nimi: **Action-Based Approach in Addressing and Mitigating Risks of Young People in Online Social Networks**

Sopimusnumero: **2021-1-RO01-KA220-YOU-000028688**

EU-ohjelma: **KA2 – Cooperation partnerships in youth**

This document has been produced with the financial support of the 'ERASMUS+ KA220-YOU - Cooperation partnerships in youth' programme of the European Union. The content represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Nuorten verkkokäyttäytyminen, siihen liittyvät riskit ja keinot niiden vähentämiseksi

Kansainvälinen raportti

Tiivistelmä

Raportissa käsitellään nuorten (16-30-vuotiaiden) verkkokäyttäytymiseen liittyviä riskejä ja riskejä, joita liittyy nuorten sosiaalisiin verkostoihin verkkoympäristössä Covid-19-pandemian jälkeisen ajanjakson yhteydessä kuudessa Euroopan maassa: Kyproksella, Suomessa, Saksassa, Kreikassa, Italiassa ja Romaniassa. Raportissa käydään läpi erityisesti nuorten verkkokäyttäytymistä, heidän asenteitaan tärkeimpiä, tunnistettuja riskejä kohtaan, ennaltaehkäisevää käyttäytymistä ja riskikäyttäytymistä, näiden riskien ilmenemistä, kriittistä lukutaitoa yhdessä muiden merkitsevien tekijöiden kanssa. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään nuorten asenteita maailmanlaajuisia uhkia, kuten pandemioita, kansainvälistä politiikkaa, aseellisia konflikteja ja pakolaisia kohtaan sekä valeuutisiin ja disinformaatioon liittyviä riskitekijöitä.

Tutkimuksen tavoitteena oli tunnistaa nuorten verkkokäyttäytymiseen liittyvät suurimmat riskit sekä tekijät, jotka mahdollistavat tai estävät näitä riskejä, jotta voitaisiin luoda parhaat koulutusvälineet näiden uhkien torjumiseksi. Näin ollen tutkimuksen tärkeimpänä tavoitteena oli kerätä tarvittavat tiedot sellaisen verkkopelin kehittämistä varten, jossa nuorille opetetaan, miten tunnistettuja riskejä voidaan ehkäistä ja vähentää, sekä kehittää nuorisotyöntekijöille ja nuorisokouluttajille suunnatun valmiuksien kehittämisohjelman, (OER) jotta heidän valmiuksiaan puuttua tunnistettuihin riskeihin voidaan parantaa. Tämä tutkimus on laadittu RISE-hankkeessa: RISE-hanke on laadittu Euroopan unionin Erasmus+-ohjelman strategisten kumppanuuksien avaintoimintakokonaisuudesta 2 rahoitetun hankkeen 2021-1-RO01-KA220-YOU-000028688 yhteydessä.

Raportti perustuu sekä laadullisiin että määrällisiin tutkimustietoihin, jotka kerättiin kaikista kuudesta maasta loka-joulukuussa 2022, eli 348 nuoren (16-30-vuotiaat) täyttämään verkkokyselyyn ja 30 haastatteluun, joihin osallistui nuorisotyöntekijöitä ja kouluttajia kuudesta maasta. Aineiston keräsivät kansalliset asiantuntijat, joiden toimeksiantajina olivat Center for Not-for-Profit Law Association (Romania), Institute of Entrepreneurship Development (Kreikka), Vitale Tecnologie Comunicazione - Viteco SRL (Italia), Learning for Integration ry (Suomi), BK Consult GbR (Saksa) ja Synthesis Center for Research and Education (Kypros).

Tutkimuksemme vahvistaa, että nuoret viettävät huomattavan paljon aikaa verkossa, sillä 86 prosenttia vastaajista käyttää Internetiä päivittäin ja on yleensä jatkuvasti verkkoon yhteydessä. Nuorten läsnäolo verkossa on lisääntynyt Covid19-pandemian aikana ja se on säilynyt myös sen jälkeen. Tämä lisää merkittävästi nuorten mahdollisuuksia joutua verkkouhkien uhreiksi, koska ei ole olemassa koulutusresursseja tai -ohjelmia, joilla opetettaisiin heitä välttämään uhkia.

Sosiaaliset verkkoyhteisöt ovat yksi nuorten tärkeimpiä verkkoaktiiviteetteja suosituimman yhteisön ollessa Instagram (41 prosenttia vastaajista suosi palvelua) ja Facebook (30 prosenttia vastaajista suosi palvelua), ja seuraavina tulivat TikTok ja Twitter (9 prosenttia). Teini-ikäiset käyttävät sosiaalisia verkostoja usein viihdetarkoituksissa ja uusien tuttavuuksien solmimiseen, minkä vuoksi he joutuvat todennäköisemmin verkossa tapahtuvan hyväksikäytön uhreiksi, kun taas nuoret aikuiset käyttävät sosiaalisia verkostoja pikemminkin yhteyden pitämiseen vanhoihin tuttavuuksiin ja kontakteihin.

Tutkimuksessa todettiin, että nuorten verkkoläsnäoloon liittyvät suurimmat riskit ovat seuraavat: 1. verkkokiusaaminen, 2. valeutiset ja disinformaatio, 3. identiteettivarkaudet 4. kuvaan perustuva seksuaalinen hyväksikäyttö ja 5. verkkopelaaminen. Tällaisten tapausten mahdolliset seuraukset voivat tuoda merkittäviä psykologisia, sosiaalisia ja/tai taloudellisia vahinkoja uhrille sekä mahdollisia oikeudellisia seuraamuksia tekijälle. Raportissa kuvataan näitä ilmiöitä, niiden erityisiä ilmenemismalleja, vaikutuksia ja sääntelyä tutkituissa maissa. Lisäksi siinä käsitellään kattavasti strategioita uhkien torjumiseksi, jotta nuorten hyvinvointia voitaisiin parantaa kaikkialla Euroopassa.

Riskikäyttäytymisestä verkossa voidaan todeta, että 69 prosenttia vastaajista on ainakin kerran jakanut yksityisiä tietoja vain verkossa kontaktiansa kanssa, joita he eivät ole tavanneet verkon ulkopuolella. Useimmiten nämä tiedot sisältävät tunnistetietoja ja sijaintitietoja, mutta myös henkilökohtaisia tai intiimejä yksityiskohtia ja joissakin tapauksissa jopa intiimejä valokuvia ja videoita. Tämä avaa oven monille verkkouhkille, kuten verkkokiusaamiselle, verkkovakoilulle, verkkopersonaksi tekeytymiselle, doksaamiselle/paljastamiselle, identiteettivarkaudelle ja kostopornolle. Tärkeimmät syyt tällaiseen riskikäyttäytymiseen liittyvät siihen, että nuoret rinnastavat verkossa tapahtuvan kommunikoinnin kasvokkain tapahtuvaan kanssakäymiseen ja että heidän tietoisuutensa verkkoriskeistä on vähäistä, sekä väärään tunteeseen siitä, että tietokoneen näyttö suojaa heitä.

Ensimmäinen tunnistettu riski on verkkokiusaaminen, joka on toistuvaa ja provosoimatonta aggressiivista käyttäytymistä, joka aiheuttaa uhrille ahdistusta sekä tunnetta vallan epätasapainosta uhrin ja tekijän välillä. Se myös estää uhrin ilmaisemasta mielipidettään, vaikuttaa hänen itsetuntoonsa ja aiheuttaa nöyryytystä ja häpeää. Verkkokiusaaminen syventää uhrin ja tekijän välistä epätasa-arvoa, koska

tekijä pystyy salaamaan henkilöllisyytensä. Verkkokiusaamiseen kuuluu muun muassa verkkohäirintää (trollausta, uhkailua, simputusta), verkkovakoilua, doksausta, toisena henkilönä esiintymistä tai eksluusiota.

Verkkokiusaaminen kaikissa eri ilmenemismuodoissaan on yleisin verkossa koettu uhka, josta 28 prosenttia otoksemme nuorista ilmoitti. Verkkouhkailusta ilmoitti myös 20 prosenttia saksalaisista vastaajista ja 10 prosenttia kyproslaisista, suomalaisista ja italialaisista vastaajista. Tällaisilla kokemuksilla voi olla vakavia seurauksia nuorten mielenterveyteen.

Toinen merkittävä riski, joka liittyy nuorten verkkoläsnäöloon, on se, että he joutuvat valeutisten ja väärän tiedon levittämisen uhreiksi ja edistävät sitä. Tämä riski muodostuu väärennettyjen tietojen leviämisestä verkossa, usein yleishyödyllisistä aiheista, kuten poliittisista, sosiaalisista tai terveyteen liittyvistä aiheista. Tämä johtaa lisääntyvään sosiaaliseen polarisaatioon ja kaikukammioiden syntymiseen, jolloin laillinen demokraattinen keskustelu muuttuu kilpailuksi vaihtoehtoisten totuuksien välillä. Rakentavan vuoropuhelun estämisen lisäksi Covid-19-pandemiasta saadut kokemukset ovat osoittaneet, että disinformaatio voi myös aiheuttaa merkittäviä terveysriskejä, jos ihmiset eivät välitä terveystoimenpiteistä, koska he uskovat salaliittoteorioihin eivätkä luota viranomaisiin. Psykologisten tekijöiden, poliittisen ideologian ja muiden nuorten profiiliin liittyvien näkökohtien ohella kriittinen lukeminen ja tarkkaavaisuuden taso uutisten lukemisessa ovat olleet merkittävimmät tekijät ennustettaessa henkilön todennäköisyyttä uskoa ja/tai levittää valeutisia.

Tutkimuksemme otoksessa noin 4 prosenttia italialaisista, 6 prosenttia kyproslaisista, 7 prosenttia suomalaisista, 8 prosenttia kreikkalaisista, 14 prosenttia romanialaisista ja 26 prosenttia saksalaisista kannatti salaliittoteorioita ja joutui näin ollen todennäköisesti valeutisten ja disinformaation uhreiksi ja jakoi valeutisia eteenpäin. Lisäksi huomattava osa vastaajista suhtautui tällaiseen disinformaatioon neutraalisti, mikä tarkoittaa, että hekin ovat vaarassa. Vaikka kaikkia muuttujia, jotka voisivat vaikuttaa nuorten todennäköisyyteen uskoa valeutisiin, ei voitu testata, kriittisellä lukemisella ja uutisten lukemisen perusteellisuudella oli merkittävä rooli.

Identiteettivarkaudet verkossa ovat toinen merkittävä riski nuorille, sillä ne voivat johtaa merkittäviin taloudellisiin ja/tai ammatillisiin seurauksiin, kun tekijät varastavat uhrilta rahaa tai syyllistyvät väärinkäytöksiin uhrin nimissä. Tärkeimpiä identiteettivarkauden muotoja ovat phishing, hakkerointi, sosiaalisen median huijaukset ja identiteetin väärentäminen. Identiteettivarkauksien osuus oli 5-11 prosenttia analysoiduissa maissa, kun taas verkossa esiintyviä väärennöksiä ei ollut tutkimuksessamme tapahtunut kovinkaan usein. Tällaisista tapauksista ilmoittivat useimmin suomalaiset ja italialaiset nuoret. Outing- ja doxxing-tapauksia esiintyi myös, mutta niistä raportoitiin harvoin.

Kuviin perustuva seksuaalinen hyväksikäyttö on lisäriski, joka liittyy verkkoon pääsyyn ja se ilmenee yleensä kostopornona, jossa uhrista jaetaan ilman hänen suostumustaan yksiselitteisiä valokuvia, mikä johtaa nöyryytykseen ja jopa masennukseen tai seksuaalisesti yksiselitteisten kuvien jakamisena henkilölle ilman hänen suostumustaan, mikä myös johtaa nöyryytykseen ja häirintään. Onneksi tämän tutkimuksen osallistajat raportoivat kostopornotapauksista harvoin. Se on kuitenkin edelleen merkittävä riski nuorille, koska alastonkuvien/videoiden lähettäminen on laajalle levinnyt käytäntö, eivätkä nuoret eivät ole tietoisia siihen liittyvistä riskeistä ja joissakin tapauksissa myös uhrien oikeudellinen suoja on rajallinen. Lähes puolet vastaajista (44 %) on jakanut intiimejä kuvia/videoita ystävilleen tai kumppaneilleen ja jotkut nuorisotyöntekijät arvioivat, että todellinen luku on noin 60-70 prosenttia nuorista naisista. Naiset ja tytöt kokevat paljon todennäköisemmin (kuin miehet), että heidän kumppaninsa ja ikätoverinsa painostavat heitä tällaisen sisällön tarjoamiseen.

Kirjallisuuden mukaan myös riippuvuus verkkopelaamiseen on nuorten kannalta riski, sillä se voi aiheuttaa merkittäviä taloudellisia ja emotionaalisia seurauksia uhrille ja hänen perheelleen. Peliriippuvuutta helpottavat verkkoympäristö, joka helpottaa pelaajien pääsyä peliin milloin tahansa, sekä sääntelyn puutteet ja erityiset välineet, joita verkkopelit käyttävät asiakkaiden houkuttelemiseksi (esimerkiksi loot boxit). Onneksi verkkopeliriippuvuus ei ole myöskään laajalle levinnyt ilmiö tutkittujen nuorten keskuudessa, sillä vain 9 prosenttia vastaajista voitiin pitää ongelmapelaajina, saksalaisten osallistujien ollessa kaikkein peliriippuvaisimpia. Miehet olivat todennäköisemmin (kuin naiset) riippuvaisia, koska he ovat yleensä kiinnostuneempia urheilusta ja kokevat enemmän sosiaalista painetta ansaita rahaa nopeasti.

Tunnistettujen riskien ehkäisemiseksi ja torjumiseksi nuorille ja nuorille työntekijöille sekä kouluttajille olisi tarjottava koulutusta ja koulutusvälineitä. Valmiuksien kehittämissuunnitelmiin olisi sisällyttävä teemakoulutustilaisuuksia, joissa käsitellään seksuaalikasvatusta, sukupuolten tasa-arvoa, Internetin käyttöä, tietoverkkoturvallisuutta, pehmeitä taitoja ja faktojen tarkistamisen taitoja. Tärkeimpiä käsiteltäviä aiheita ovat sosiaaliset alustat ja nuoriin kohdistuvat nettiriskit, riskialtis verkkokäyttäytyminen, tekniset tiedot verkkotilien suojaamisesta, nuorten haavoittuvuuteen puuttuminen ja disinformaatio. Nuorten kouluttajille/työntekijöille olisi myös annettava valtuudet kehittää nuorten pehmeitä taitoja ja luoda hyvä kouluttaja-koulutettava-suhde.

Jotta koulutusohjelmat saavuttaisivat onnistuneesti kohderyhmänsä, niiden olisi sisällettävä osallistavia menetelmiä ja epävirallisia koulutustekniikoita (esimerkiksi simulaatioita, roolileikkejä, ryhmätyöskentelyä) sekä käytännöllisiä esimerkkejä ja tosielämän skenaarioita. Lisäksi kouluttajien/ohjaajien olisi oltava empaattisia ja rohkaistava kaikkia osallistujia jakamaan näkemyksiään ja kokemuksiaan, ja heidän olisi luotava turvallinen ympäristö. Koulutuksiin olisi mahdollisuuksien mukaan

otettava mukaan myös vierailevia puhujia, jotka ovat kokeneet näiden riskien ilmenemisen, tai nuorten keskuudessa suosittuja vloggaajia/vaikuttajia.

Verkkopeleissä, joita käytetään näiden riskien ilmenemisen ehkäisemiseen, olisi käsiteltävä yksilöllisesti tunnistettuja riskejä käyttämällä todellisia skenaarioita, joihin nuoret voivat samaistua, annettava pelaajille mahdollisuus tehdä valintoja ja esitellä valintojensa lopputulos tai lopputulokset sekä sisällytettävä jokaisen skenaarion jälkeen tapahtuva raportointivaihe. Teknisestä näkökulmasta katsottuna tällaisessa pelissä olisi oltava eri tasoja, houkutteleva graafinen ulkoasu ja se olisi optimoitava sekä tietokoneille että älypuhelimille. Lisäksi pelin prototyyppiä olisi testattava eri maista ja eri ympäristöistä tulevien nuorten keskuudessa.